

Protokolarna darila

Čipka kot darilo z zgodbo

Ko roke ustvarijo čipko z mislijo na drugega, nastane darilo, ki v sebi nosi več kot obliko. V njem so prisotni kraj, ljudje, čas, znanje in spomin. Takšno darilo preseže golo uporabnost in materialnost, postane znak identitete.

Čipkarski izdelki skupine Žnurce so v zadnjih letih stopili iz okvira osebnih umetnin in družinskih spominkov v prostor uradnih srečanj. Uveljavili so se kot protokolarna darila, s katerimi Občina Trebnje in druge ustanove ne podarjajo zgolj predmeta, temveč del svoje zgodbe: dolensko pokrajino, zgodovino kraja, spoštovanje do ročnega dela in skrb za kulturno dediščino.

Čipka ima za takšno vlogo vse lastnosti. Govori tiho in jasno. V belino je ujet čas, v vzorcu trud in v vsakem vozlu skrbna odločitev, da nastane nekaj lepo izdelanega in premišljenega. Prejemnik takšnega darila prejme ure zbranosti, nešteto premetov klekljev in neizgovorjene misli klekljaric, ki pri delu nosijo v sebi kraj in ljudi.

Čipkarski izdelki Žnurca so prepoznavna protokolarna darila Občine Trebnje, lokalnih kulturnih ustanov in partnerskih organizacij. Ko župan, ravnatelj ali predstavnik občine izroči čipko, ne preda le okrasnega predmeta, ampak del življenja skupnosti, ki stoji za njim. Vsaka čipka je enkratni izdelek, nastal v konkretnem času in prostoru, iz znanja in izkušenj določene ustvarjalke.

Serijska avtorskih del – Temenica, levček, fibula

Leto 2024 je prineslo pomembno povabilo in hkrati priznanje. Občina Trebnje je Žnurce uradno prosila, naj zasnujejo serijo avtorskih čipk, namenjenih protokolarnim darilom. Povabilo je odprlo vprašanje: kako v čipko zapisati Trebnje in njegovo zgodbo.

Klekljarice so se odzvale z raziskovanjem in poslušanjem. Preučile so mesto, okolico, zgodovinske vire, projekte, publikacije. Med drugim so se vrnile k izkušnji s projektom Rusalka, ki je v ospredje postavil reko Temenico, in k prepoznavnim simbolom mesta in njegovi arheološki dediščini.

Iz teh razmislekov so izoblikovale ključne motive serije.

Temenica

Reka, ki ponikne in se vrača, tvori mehko črto pokrajine. V čipki se Temenica izraža v valovitih linijah, v ritmu, ki sledi njenemu toku pod zemljo in nad njo, v občutku neprekinjenega gibanja in mirne prisotnosti.

Levček

Rimski lev je dolgo prisoten v trebanjski podobi in simboliki. V čipki je dobil stilizirano silhueto, vtakano v mrežo niti. Motiv levčka je jasen znak pripadnosti mestu in spoštovanja do njegove zgodovine.

Fibula v obliki pava

Pavja fibula spominja na antične najdbe iz širšega prostora. V čipki se motiv pava prevede v ornament, ki govori o lepoti, poudari eleganco in nakazuje vpetost Trebnjega v širšo zgodovinsko pripoved.

Serija Temenica, levček in pavja fibula tvori celoto, v kateri so prepoznavni narava, zgodovina, simboli in kulturni sloji kraja.

Oblike protokolarnih daril

Na podlagi izbranih motivov nastajajo različne vrste protokolarnih daril. V njih je ohranjen isti izvor, različni so formati, načini uporabe in konteksti, v katerih se pojavljajo.

Nastali so:

- manjši čipkasti motivi v okvirjih, ki spremljajo podpise pogodb, podelitve priznanj in uradne obiske,
- broške in obeski z motivi levčka, Temenice ali pavje fibule, ki jih prejmejo gostje, zlasti gostje iz kulturnega in družbenega življenja,

- čipkaste slike z vključenim napisom »Trebnje – Slovenia«, namenjene obiskom iz tujine,
- prtički in manjše podloge, ki dopolnjujejo darilne pakete, povezane z lokalnimi dobrotami, zelišči ali publikacijami.

Protokolarno darilo kot odnos

Sodelovanje z Občino Trebnje in drugimi ustanovami na področju protokolarnih daril ni enkraten projekt, temveč trajen dialog. Žnurce nadaljujejo z raziskovanjem lokalnih zgodb – od Baragove dediščine, kozolcev in Lesene čipke do arheoloških najdb, sakralnih motivov, zeliščarstva in festivalskih vsebin. Vsaka izbrana tema ima možnost, da v prihodnje dobi svojo čipkarsko upodobitev in postane del darilnega programa.

Protokolarno darilo iz čipke vzpostavi poseben odnos. Ustvarjalka čipko po končanem delu dvigne, jo pogleda proti svetlobi in preveri, ali vzorec deluje v celoti. Podobno se zgodi pri prejemniku. Čipko vzame v roke, si jo ogleda od blizu, preveri detajle, občuti strukturo. V tem trenutku se neposredno srečata delo ustvarjalke in pogled tistega, ki darilo prejme.

V takšnem darilu sta prisotni toplina in jasnost. Protokolarna čipka je hkrati uradna in osebna. Z naklonjenostjo predstavlja kraj, občino in skupino, ki stoji za njo.

V teh darilih je očitno, da je čipka v Trebnjem živa praksa in da se iz niti, prepletenih v mrežo, rojeva tudi poseben način gostoljubja – pozoren, spoštljiv in prežet z zavestjo, da darilo vedno govori o tistih, ki ga dajejo, in o kraju, iz katerega prihaja.

Oblikovanje turističnih produktov

Š čipko

Čipke in sakralno – srečanje tradicije, duhovnosti in umetnosti

Ob vstopu v slovenske cerkve nas pogosto pozdravijo drobni čipkasti detajli na oltarjih in prtih. Ti izdelki niso le okras, ampak izraz spoštovanja in predanosti. Nič drugače ni na Dolenjskem. Številne domače klekljarice še danes ustvarjajo čipke, namenjene cerkvenim tekstilom, ohranjajoč tako del pokrajinske nesnovne kulturne dediščine.

V Trebnjem in širši okolici najdemo več zanimivih primerov, kjer se tradicionalno klekljanje ne pojavlja le kot rokodelska spretnost, temveč kot umetniški izraz, vpet v sakralni prostor in duhovno simboliko. Posledično je postal del integriranega kulturno-turističnega produkta, ki povezuje rokodelsko ustvarjalnost, sakralno dediščino in interpretativni turizem.

Klekljane čipke, ki so v službi svetega, so že stoletja sestavni del cerkvenega tekstila – oltarnih prtov, zaves, baldahinov in obrob liturgičnih oblačil. Zlasti v trebanjski župnijski cerkvi Marijinega vnebovzvetja so ohranjeni primeri starih ročno izdelanih čipk, ki krasijo oltarje in tabernaklje.

Ti tekstilni dodatki niso le okras, temveč nosijo bogato simboliko: belina čipke izraža čistost, svetloba, ki pronica skozi njene vzorce, pa predstavlja božjo prisotnost in duhovno razsvetljenje.

Pomemben sodoben primer povezovanja čipke in sakralnega je projekt *Eno je potrebno – Baraga in čipka kot niti sodelovanja*, ki je nastal s sodelovanjem Občine Trebnje, CIK Trebnje in lokalnih kulturnih društev. Projekt je vzpostavil interdisciplinarno platformo, ki združuje umetnost, etnološko dediščino in versko tematiko. Klekljarska skupina Žnurce je ustvarila serijo avtorskih čipk, ki interpretirajo življenje in delo misijonarja Friderika Ireneja Barage.

Motivi, kot so križ, srce, angel in lilija, so bili obravnavani v ikonološkem kontekstu, kot vizualni simboli žrtvovanja, čistosti in vere. Čipka je v tem okviru delovala kot materializirana molitev – kot izraz osebne in skupnostne pobožnosti, a hkrati tudi kot nosilka kulturnega spomina. Razstave, ki so spremljale projekt (v Baragovi galeriji in v prostorih CIK Trebnje), so obiskovalcem ponudile refleksijo o vlogi žensk, ustvarjalnosti in duhovnosti v lokalni skupnosti.

Zanimiv je primer daru, ki so ga ob svoji deseti obletnici delovanja Žnurce podarile župnijski cerkvi v Trebnjem: dva čudovita oltarna prta s klekljano čipko. Tako je dar postal tudi vidna povezava med lokalno dediščino in turizmom.

Mnoge klekljarice iz skupine Žnurce poudarjajo, da je proces klekljanja zanje meditativno dejanje – tišina, ponavljanje vzorcev in osredotočenost na nit delujejo podobno kot molitev.

Tako čipka postane orodje duhovnega izraza in notranjega miru, kar sakralni prostor še poglobi.

Čipka kot del doživljajske in izobraževalne dediščine in kot kulturno-turistični produkt

Zaradi izrazne in izkustvene moči se klekljano čipko vse pogosteje vključuje v kulturno-turistične in edukativne programe. CIK Trebnje v sodelovanju z lokalnimi društvi organizira delavnice klekljanja, kjer obiskovalci spoznajo osnovne tehnike klekljanja, pomen čipke v sakralnem kontekstu in simboliko posameznih vzorcev.

Delavnice pogosto potekajo v povezavi z vodenimi ogledi sakralnih objektov, predvsem župnijske cerkve, in hojo po Baragovi poti, kar omogoča večplastno razumevanje čipke kot dela širše kulturne krajine. Programi, zasnovani na območju Trebnjega, združujejo praktične prikaze klekljanja, ogled sakralnih spomenikov ter interpretativne vsebine o vlogi čipke v liturgičnem okolju. Takšni modeli predstavljajo primer trajnostnega kulturnega turizma, ki temelji na avtentičnih lokalnih virih in vključevanju skupnosti v procese upravljanja z dediščino.

Primer takšnega programa je inovativni produkt *Čipke in sveto v Trebnjem*. Le-ta predstavi liturgična oblačila, njihov razvoj skozi stoletja in njihov liturgični pomen. Sledi ogled župnijske cerkve Marijinega vnebovzjetja, kjer obiskovalci spoznajo opremo cerkve s poudarkom na naslikanih ali reliefnih čipkah. Zelo pomembno je tudi strokovno vodenje, zato ta program izvaja turistična vodnica, ki je univerzitetna diplomirana teologinja.

Sladica kot gastronomska inovacija v turizmu

Sladica po navadi predstavlja zaključek obeda, lahko pa je postrežena tudi kot samostojna jed. V turizmu lahko predstavlja tudi inovacijo v podajanju zgodbe oz. prispeva k oblikovanju doživetja za goste na določeni lokaciji.

Tak primer sta npr. torti sacher in demel. Zaradi svojega izvora sta sicer rivalki na dunajski tortni sceni (pa tudi širše), hkrati pa sta obe odlični ambasadorki gastronomske ponudbe in zgodovine naše severne sosedice Avstrije.

Tudi slovenska gastronomija ponuja odlične sladice, začeniši z blejsko rezino, preko prekmurske gibanice do torte Melanija. Obiskovalci, ki jih turistični vodniki napotijo do lokacije, kjer so na voljo »originalne« sladice, so vedno zadovoljni s pojedeno sladko ali manj sladko jedjo.

Relevantnost za turizem

Gastronomski turizem postaja ena največjih priložnosti in prioriteta Slovenije zaradi povezovalnih ter multiplikativnih učinkov na njen trajnostni prostorski, družbeni in kulturni razvoj. Hrana predstavlja možnost »zaposlitve« vseh petih čutil, gost si jo bo zagotovo zapomnil – torej je del celostne gostove (turistične) izkušnje.

Sladica je po navadi pika na i vsakega obroka; bolj ali manj sofisticirana, bolj ali manj dodatno nasitna – za sladico se vedno »najde prostor«. Čutni zaključek obeda je tisto, česar si želijo vsi gastronomski ponudniki. Pa ne nazadnje tudi turistični vodniki, ki svoje goste pripeljejo na določeno gastronomsko destinacijo.

Kako torej s pomočjo sladice oblikovati inovacijo v tem segmentu ponudbe?

Pomen za turistične inovacije

BA-ČI rezina je bila oblikovana kot del širšega projekta, ki je vključeval Baragovo zgodbo in čipke, umetnine klekljarske dejavnosti.

Rezina BA-ČI že z imenom pove, da gre za sladico, ki ima povezovalni značaj. In res, rezina je lepa že na pogled. Tu pa se prične njena inovativnost.

Gastronomsko doživeta inovativnost sladice BA-ČI je pravzaprav lahko dosegljiva. Trebnje, kjer je sladica doma, se nahaja zelo priročno ob enem od najbolj prometnih delov slovenskega avtocestnega omrežja. Tudi restavracijo, kjer na vas sladica vedno čaka, z lahkoto najdete v centru mesta. Na voljo so parkirni prostori za osebne avtomobile, avtobuse in tiste, ki prikolesarijo »na sladico«.

Pri oblikovanju doživetja za goste je pomembna predstavitev rezine. Po navadi jo izvede turistični vodnik. Rezina sama je prava poezija izgleda, okusa in zgodbe, ki skozi plasti sestavin opisuje življenje misijonarja Friderika Ireneja Barage.

V zgodbi sladice spreten pripovedovalec poda zgodbo Trebnjega, Barage in čipke. Poveže zgodovinski razvoj mesta, sakralni element (župnijska cerkev), čipko (slovenska, tudi sakralna dediščina) in Barago (znanega Slovenca, duhovnika in misijonarja).

To je izrednega pomena – zgodba je dostopna, torej ne obstaja prav nobene ovire za goste, ki imajo posebne zahteve in sodijo v segment inkluzivnega turizma (Tourism for all).

BA-ČI dejansko predstavlja idealno kombinacijo tega, kar mnogi pričakujejo v turizmu: zgodbo, ki ima presenetljivo vsebino, in odličen okus!

Čebelarstvo in zeliščarstvo

Vsaka nit, ki jo Žnurce napeljejo med kleklji, ima svoj ritem in svojo tiho melodijo. Enak ritem je prisoten tudi v drugih starih znanjih in obrteh: v okusu medu, vonju zelišč, toplini voska in dotiku zemlje. Čipka v Trebnjem se zato naravno povezuje z dvema svetovoma, ki sta močno prisotna v dolnjski krajini: s čebelarstvom in zeliščarstvom.

Čebelarji in zeliščarji delujejo v istem prostoru kot klekljarice. Opazujejo naravo, sledijo letnim časom, spoštujejo ritem, ki ga ne določa ura, temveč svetloba, vreme, rast in cvetenje. Njihovi izdelki, med, sveče iz čebeljega voska, čaji, sirupi, mazila, nastajajo tako, kot nastaja čipka – iz potrpežljivosti, znanja in skrbi za podrobnosti.

Žnurce so v teh sorodnostih prepoznale naravno priložnost za povezovanje. Kot gostujoče ustvarjalke sodelujejo na festivalih zelišč v različnih krajih po Sloveniji ter na festivalih čajev v Ljubljani. Tam čipka stopa v dialog z medom, zelišči in drugimi izdelki iz narave, čebelarji in zeliščarji pa svoje zgodbe prinašajo v svet Klekljarne in na skupne predstavitve.

V svojih vrstah Žnurce zastopajo tudi rokodelke drugih področij, ki predstavljajo svoja avtorska dela in zgodbe skupnosti. Njihova prisotnost še dodatno razširi polje ustvarjalnosti in pokaže, kako se različne oblike ročnega dela prepletajo v enotno pripoved kraja.

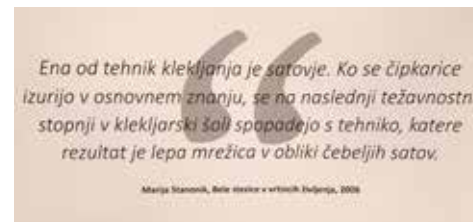
Čipka in čebele - med satovjem in nitjo

Čebele in klekljarice imajo veliko skupnega: delujejo v tišini, z natančnostjo in redom, gradijo strukturo, ki je hkrati trdna in krhka, in ustvarjajo nekaj, kar ni le uporabno, temveč tudi lepo.

Iz tega sorodstva je zraslo sodelovanje s čebelarji iz trebanjske okolice. Na prireditvah, sejnih in festivalih čipka Žnurec pogosto spremlja izdelke iz čebeljega medu in druge. Na razstavnih mizah se srečajo kozarci medu, sveče iz čebeljega voska, panjske končnice in med njimi drobni čipkasti prti, trakovi in podlage. Bele niti nežno uokvirijo zlate odtenke medu in danes tako prepoznavno podobo čebelarske tradicije.

Ena od članic, hči čebelarja, je nekoč z nasmehom povedala: »Ko klekljam, se mi zdi, kot da poslušam brenčanje. Isto gibanje, isti ritem, ista potrpežljivost.« V tem stavku je zgoščen občutek dela: roke, ki mirno vodijo kleklje, sledijo ritmu, ki ga poznajo tudi čebelarji; ponavljajoči se gibi, pozorno oko, stalna prisotnost.

Čipka se v motivih pogosto približa satovju in panjem. V vzorcih se pojavljajo šesterokotne mreže, prevedene v klekljano mrežo, stilizirane panjske končnice, drobni znaki, ki nakazujejo čebelji let, in poudarki, ki spominjajo na kapljico medu ali cvet medovitih rastlin. Motivi krasijo manjše prtičke, ozke trakove, podlage za kozarce medu in manjše čipke, ki spremljajo čebelarske predstavitve.

Pri nastanku teh del Žnurce razmišljajo o notranji logiki panja. Satovje je pregledno, jasnih linij in ritmične strukture; ta red se lepo prenese v klekljano mrežo, kjer se geometrija preobrazi v mehko, svetlobo prepuščajočo teksturo. V geometrično mrežo se pogosto vplete cvet, list ali travno bilko, ki motivu doda gibanje.

V Trebnjem se tako oblikuje tiha vez: čebele delujejo po istem ritmu, kot nastaja čipka. Med nastaja iz dela številnih kril, čipka iz številnih zank. Oba svetova pa ohranjata krajino: čebele v cvetenju, čipka v vzorcu.

Lončarstvo in pletarstvo: glina, šibe in nit

V okviru Društva Praetorium Latobiorum se klekljanje srečuje tudi z drugimi rokodelskimi znanji. Med članicami so pletarka, lončarka in druge ustvarjalke, ki v svoje delo vnašajo enako mero potrpežljivosti in spoštovanja do materiala kot Žnurce v čipko.

Na festivalih rokodelstva, kjer nastopajo kot soustvarjalke programa, si delijo prostor s pletarstvom in lončarstvom. Tam čipka ne ostane le na blazini ali v okvirju, temveč se preseli na druge površine in v nove vloge. V istem razstavnem prizoru se pojavijo:

- pletene košare in drugi pletarski izdelki,
- glineni vrči, skodelice, krožniki in sklede,
- čipkasti motivi, ki rahlo naglasijo obliko šib in gline.

Pletarstvo v ta dialog prinaša vrbove šibe in druge naravne materiale, ki se v spretnih rokah preoblikujejo v uporabne predmete. Ritem prepletanja, napenjanja in sidranja je podoben ritmu klekljanja, ustvarjalec pa mora biti zbran in natančen. Čipka se pridruži v obliki tankih trakov, ki objamejo ročaje košar, manjših čipkastih elementov, pritrjenih na pletene površine, ter podlag, na katerih košare stojijo.

Lončarstvo prinaša glino, vodo, ogenj in obliko. V sodelovanju z lončarko nastajajo krožniki, skodelice in vrči, v katere je na še mehko glino vtisnjen čipkast vzorec. Ko je glina žgana, se vzorec čipke spremeni v relief – v trajen odtis, ki ohranja strukturo čipke v keramiki. Poleg tega čipkasti prti in manjši motivi spremljajo keramične izdelke na razstavah in v darilnih paketih.

Obiskovalec, ki hodi med stojnicami in razstavnimi mizami, začuti preplet materialov: iz zemlje pride glina, iz obrežij šibe, iz rok klekljaric nit. Vse skupaj tvori miren prizor, v katerem ima vsak predmet svoje mesto in svojo zgodbo.

Obrti v tem krogu delujejo v istem ritmu. Pletarka, lončarka in klekljarica delajo s ponavljajočimi se gibi, s pozornostjo do površine in strukture. Vsaka ustvarja s svojim materialom, vse pa si delijo zavedanje, da ročno delo oblikuje prostor, odnose in identiteto skupnosti.

V tej povezanosti čipka ne ostaja zaprta v svoj svet. Postane del košar, glinenih izdelkov, darilnih paketov in razstavnih postavitev, kjer živi skupaj z drugimi rokodelskimi zgodbami. Vse, kar nastane z rokami, se v Trebnjem vplete v isto mrežo, v kateri se nit, glina in šibe srečajo v skupnem ustvarjalnem jeziku.

